

Vyučovanie odborného jazyka na Akadémii PZ

Anotácia: Článok približuje nový model vyučovania cudzích jazykov na Katedre jazykov Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Autorky opisujú faktory vedúce k prehodnoteniu koncepcie vyučovania cudzích jazykov a skúsenosti z praktickej aplikácie daného modelu v dennej a diaľkovej forme bakalárskeho a magisterského štúdia.

Kľúčové slová: vyučovanie cudzích jazykov, všeobecný cudzí jazyk, odborný cudzí jazyk, komunikácia, jazykové zručnosti, komunikatívna kompetencia.

Cudzí jazyk je viac ako predmet na vysokej škole, je to nástroj formovania odborníka novej generácie, schopného samostatne získavať vedomosti a vzdelávať sa. Podobne ako väčšina vysokých škôl, aj Akadémia Policajného zboru v Bratislave venuje pozornosť vyučovaniu cudzích jazykov, berúc do úvahy jednu zo základných požiadaviek kladených na vysokoškolsky vzdelaného odborníka, ktorou je znalosť minimálne jedného cudzieho jazyka na takej úrovni, aby bol schopný v danom jazyku komunikovať. Hlavným predpokladom schopnosti absolventov vysokých škôl komunikovať v cudzom jazyku vo svojej špecializácii je ovládanie „jazyka na špecifické účely“¹, čiže odborného jazyka.

Problematike skúmania odborného jazyka je venovaná pomerne veľká pozornosť jazykovedcov i odborníkov zaoberajúcich sa metodikou vyučovania cudzích jazykov. Pomenujeme len základné okruhy vedeckého výskumu, ktorý je realizovaný hlavne v nasledujúcich oblastiach:

- skúmanie jazykových osobitostí odborného jazyka,
- porovnávanie rôznych odborných jazykov,
- výskum štylistickej rôznorodosti odborných textov v rámci jednej oblasti vedeckého poznania,
- metodika vyučovania odborného jazyka.

Čo rozumieme pod pojmom „odborný jazyk“? V stručnosti je to jazyk, ktorým jeho používateľ komunikuje, čiže odovzdáva a prijíma informácie, v konkrétnom odbore. Je to komplex určitých jazykových, najmä terminologických vedomostí, ktoré verbálne pokrývajú informácie z vedného odboru, sú preň typické a nemusia sa vyskytovať vo všeobecnom jazyku či v rámci iných odborov a vo svojej podstate teda tvoria istý autonómny súbor. Jeho používanie je podmienené jednak ovládaním príslušného cudzieho jazyka a jednak vedomosťami z príslušného odboru. Z toho vyplýva, že komunikácia v odbornom jazyku si vyžaduje nielen vedomosti jazykové, ale i odborné².

Hutchinson a Waters³ uvádzajú niekoľko základných charakteristík odlišujúcich všeobecný anglický jazyk od odborného jazyka, ktoré je však možné použiť všeobecne na vyučovanie cudzích jazykov.

¹ Z anglického prekladu pomenovania odborného jazyka – language for specific purposes.

² LYSÁ, A. Koľko rečí vieš – toľkokrát si človekom. Dostupné na internete: <<http://www.vspv.cz/societas4/lysa.htm>>

³ NETIKŠIENÉ, N. Teaching English for Specific Purposes. In: *Filologija. Edukologija*. 2006, T. 14, Nr. 4.

ISSN 1822-430X print/1822-4318 [online]. Dostupné na internete: http://www.coactivity.vgtu.lt/upload/filosof_zum/n_netiksiene_filologija_nr_4.pdf

FAR, M. M. *On the relation between ESP and EGP: A General Perspective*. English for Specific Purposes World. Issue 17, Volume 7, 2008. ISSN 1682-3257 Dostupné na internete: <<http://esp-world.info>>

Všeobecný cudzí jazyk	Odborný cudzí jazyk
dôraz na vzdelávanie	dôraz na výcvik
je náročnejšie určiť vhodný obsah kurzu, keďže je zložité predpovedať budúce použitie jazyka	je jednoduchšie (nie však jednoduché) vybrať obsahu kurzu, keďže cudzí jazyk je používaný v špecifickom odbornom kontexte
zamerané na aktivity vo voľnom čase, viac času na zábavné aktivity	využívanie „vážnejšie“ orientovaných aktivít
poskytuje viac slobody pri odchýlkach od plánu	motivácia súvisiaca so zamestnaním
uvoľnenejšia atmosféra	špecializovaná slovná zásoba
piesne, literatúra	študenti viac zameraní na cieľ
všeobecné zručnosti písania	formálna korešpondencia
spoločenské udalosti	prezentácie, rokovania

Odlíšnosť cieľov výučby všeobecného a odborného jazyka vyplýva predovšetkým z druhu komunikácie. Otázku rozdielu medzi odborným a všeobecným anglickým jazykom zodpovedali Hutchinson a Waters takto: „Čo sa týka teórie žiadny, ale v praxi je rozdiel veľký“⁴. Často si ľudia myslia, že charakteristickým znakom odborného jazyka je to, že kurz by mal obsahovať špecializovaný jazyk, teda predovšetkým terminológiu a obsah. Dôležitejšie sú však činnosti, ktoré študenti počas kurzu odborného cudzieho jazyka vykonávajú. Vyučovanie odborného jazyka je založené na aktuálnych, reálnych a okamžitých potrebách učiacich sa, ktorí musia úspešne vykonávať úlohy z reálneho života, nezávisle od absolvovania kurzu alebo zloženia skúšky. Je založené na potrebách študentov a orientované na riešenie konkrétnej úlohy. Vyučovanie odborného jazyka je namáhavé, časovo náročné, a odlišné pre každú skupinu študentov.⁵

Výučba odborného jazyka má umožniť študentovi rozvíjať komunikatívnu kompetenciu⁶ v oblasti používania jazyka na špecifické účely. To však neznamená, že ide o nejaké špecifické formy jazyka, odlišné od foriem používaných vo všeobecnej angličtine. Odborný cudzí jazyk nie je záležitosťou len špecializovanej gramatiky, vetnej skladby a slovnej zásoby, ale aj „osvojovania si stratégie myslenia a štruktúr vyjadrovania, príznačných pre komunikáciu s odborníkmi“⁷. V odbornom cudzom jazyku sú isté prvky, ktoré môžu byť identifikované ako „typické“ pre špecifický kontext použitia v rámci odboru alebo predmetu štúdia a s ktorými sa študujúci častejšie stretne v cieľovej situácii.

V poslednom období bolo vyučovanie cudzích jazykov na Akadémii PZ zásadne ovplyvnené dvomi faktormi. Prvým bol prechod na trojstupňový (bakalársky, magisterský a postgraduálny stupeň) systém vysokoškolského vzdelávania, s ktorým súvisia zmeny v časovej dotácii na výučbu cudzích jazykov, v rozložení hodín v jednotlivých semestroch, ako aj v počte skúšok a zápočtov ohodnotených adekvátnym počtom kreditov. V minulosti bol prvý semester bakalárskeho štúdia venovaný opakovaniu, doplneniu a precvičeniu všeobecného cudzieho jazyka – zosumarizovaniu základných oblastí gramatiky, syntaxe a lexiky – ako príprave na štúdium odborného jazyka. Odbornému jazyku sa študenti začínali

⁴ HUTCHINSON, T., WATERS, A. *English for Specific Purposes*. Glasgow: Cambridge University Press, 1996. s. 19.

⁵ SMOAK, R. *What is English for Specific Purposes?* [cit. 2008-07-11]. Dostupné na internete: <<http://exchanges.tate.gov/forum/vols/vol41/no2/p22.htm>>

⁶ Komunikatívna kompetencia je lingvistický termín, ktorý vyjadruje schopnosť učiaceho sa osvojiť si a používať cudzí jazyk efektívne a správne. Týka sa nielen jeho schopnosti aplikovať a používať gramatické pravidlá, ale aj tvoriť správne ústne prejavy a vedieť ich vhodne použiť v konkrétnej situácii.

⁷ Spracované podľa VAŠKOVÁ, D. Využitie médií vo výučbe odborného jazyka. In *Sborník prací mezinárodní konference Elektronické média ve výuce a e-learningu v profesním vzdělávání II*, Liberec 2008, s. 88.

venovať v druhom semestri a pokračovali v práci s ním aj v ďalšom semestri, ukončenom skúškou zo súboru otázok zo všeobecného cudzieho jazyka (konverzačných tém) a odborného jazyka, doplnených kontrolou porozumenia neznámemu cudzojazyčnému textu. Druhý faktor významne ovplyvňujúci súčasné vyučovanie cudzích jazykov na APZ súvisel so zavedením povinnej maturity z cudzieho jazyka. V súčasnosti každý stredoškolač povinne maturuje z jedného cudzieho jazyka na úrovni B Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky Rady Európy⁸, ktorou sa označuje mierne pokročilá úroveň, nazvaná „samostatný používateľ“. Študent si pritom volí buď úroveň B1 – úroveň plynulého využívania základných komunikačných nástrojov, alebo vyššiu úroveň označenú B2 – úroveň primeraného využívania komunikačných kompetencií v bežných každodenných situáciách.

Vzhľadom na skutočnosť, že obe úrovne náročnosti sú odvodené od prísnych európskych kritérií, nie je vhodné, aby počas prvého semestra štúdia na Akadémii PZ „strácali čas“ opakovaním stredoškolských maturitných otázok. V tejto súvislosti musela katedra jazykov prehodnotiť svoje tematické plány a vytvoriť novú koncepciu vyučovania cudzích jazykov na škole. Je dôležité, aby koncepcia jazykovej prípravy stávala na princípe kontinuity výučby, systematickom prístupe a zohľadňovala proces nadobúdania odborných vedomostí poslucháča. Od zimného semestra akademického roka 2008/2009 sa katedra jazykov rozhodla upustiť od vyučovania „všeobecného“ jazyka a pripravila nový model výučby uvádzajúci odborný cudzí jazyk už od prvého semestra štúdia. Vyučujúci však museli pri tematickom napĺňaní jednotlivých semestrov vyučovania cudzieho jazyka brať do úvahy aj rozloženie odborných predmetov v jednotlivých semestroch, pretože poslucháči prvého ročníka bakalárskeho štúdia zatiaľ nespĺňajú základnú požiadavku na učenie sa odborného cudzieho jazyka, ktorou sú špecializované vedomosti z odboru. V prvom ročníku sa študenti postupne zoznamujú so základmi svojho odboru, pričom im pochopiteľne aj základná špecializovaná slovná zásoba v cudzom jazyku spôsobuje problémy, keďže zatiaľ danú terminológiu neovládajú ani vo svojom materinskom jazyku. Z toho dôvodu nie je vhodné začínať vyučovanie cudzieho jazyka paragrafmi z Trestného zákona, keďže tento predmet poslucháči absolvujú až vo vyšších ročníkoch.

Nasledujúce tabuľky obsahujú prehľad rozloženia hodín a kreditov v štúdiu cudzieho jazyka v bakalárskom a magisterskom štúdiu dennej i diaľkovej formy. Rozpis hodinovej dotácie, spôsob ukončenia a kreditové ohodnotenie práce študenta sú rovnaké v oboch študijných odboroch 8.3.1 ochrana osôb a majetku a 8.3.2 bezpečnostné verejno-správne služby.

Bakalárske štúdium – povinný predmet

Semester	Denné štúdium			Diaľkové štúdium		
	<i>Rozsah</i>	<i>Ukončenie</i>	<i>Kredity</i>	<i>Rozsah</i>	<i>Ukončenie</i>	<i>Kredity</i>
1.	24 hodín	zápočet	2	6 hodín	zápočet	2
2.	24 hodín	zápočet	2	6 hodín	zápočet	2
3.	48 hodín	skúška	4	12 hodín	skúška	4

Bakalárske štúdium – povinne voliteľný predmet

Semester	Denné štúdium			Diaľkové štúdium		
	<i>Rozsah</i>	<i>Ukončenie</i>	<i>Kredity</i>	<i>Rozsah</i>	<i>Ukončenie</i>	<i>Kredity</i>
4.	24 hodín	zápočet	2	6 hodín	zápočet	2
5.	48 hodín	skúška	4	12 hodín	skúška	4

⁸ Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR) – je jednotná smernica na určenie jazykovej úrovne ľudí učiacich sa cudzie jazyky v celej Európe. Obsahuje šesť referenčných úrovní na odstupňovanie jazykových kompetencií jednotlivcov (A1, A2, B1, B2, C1, C2).

Magisterské štúdium – povinný predmet

Semester	Denné štúdium			Diaľkové štúdium		
	Rozsah	Ukončenie	Kredity	Rozsah	Ukončenie	Kredity
1. (CJ I) ⁹	48 hodín	zápočet	4	12 hodín	zápočet	4

Magisterské štúdium – povinne voliteľný predmet

Semester	Denné štúdium			Diaľkové štúdium		
	Rozsah	Ukončenie	Kredity	Rozsah	Ukončenie	Kredity
2.(CJ II) ¹⁰	24 hodín	zápočet	2	6 hodín	zápočet	2
3. (CJ II)	48 hodín	skúška	4	12 hodín	skúška	4

Ako je možné vidieť z tabuliek, štúdium jedného cudzieho jazyka je na dennom i diaľkovom štúdiu na Akadémii PZ zaradené medzi povinnými predmetmi od prvého semestra bakalárskeho štúdia. Študenti denného štúdia si pri prvom zápise volia z ponuky dvoch cudzích jazykov – anglického a nemeckého, pričom podmienkou ich výberu daného cudzieho jazyka je, že ich jazykové znalosti a zručnosti musia presahovať začiatočnú úroveň pokročilosti. V ponuke je aj ruský jazyk, ale keďže sa len málokto stredoškolač pred nástupom na vysokoškolské štúdium venoval ruštine, v rámci denného štúdia sa ruský jazyk vyučuje iba ako cudzí jazyk II (CJ II) na magisterskom stupni, kde sa môžu študenti učiť cudzí jazyk od úplných začiatkov. Pri voľbe cudzieho jazyka dochádza k silnej prevahe záujmu o štúdium angličtiny, keďže z medzinárodného hľadiska tento jazyk ponúka najväčšie možnosti na uplatnenie sa na trhu práce. Situácia z posledných rokov dokazuje, že dopyt po angličtine začína prevažovať nad reálnymi možnosťami výučby zabezpečovanej katedrou jazykov – personálnym obsadením profesionálnymi vyučujúcimi, kapacitou učební, priveľkým počtom študentov v jednej skupine. Druhým najčastejšie vybraným jazykom u študentov denného štúdia je nemecký jazyk. Trend nárastu popularity ruského jazyka na slovenských školách v posledných rokoch je pozorovateľný aj na Akadémii PZ. Je potešiteľné, že študenti denného magisterského štúdia prejavujú veľký záujem o tento slovanský jazyk, ktorého výsledkom je vytvorenie dvoch skupín začiatočnickej ruštiny v akademickom roku 2008 – 2009. Treba poznamenať, že výučba ruštiny od úplných začiatkov má svoje špecifiká, ktoré súvisia predovšetkým s odlišnou grafikou spôsobujúcou dnešným 20-ročným poslucháčom problémy pripomínajúce úplný začiatok školskej dochádzky spojený s učením sa písať a čítať, v tomto prípade však v azbuke. Na APZ sa ruština vyučuje v súčasnosti ako cudzí jazyk I (CJ I) len v externej forme štúdia. Vzhľadom na určité historicko-spoločenské súvislosti sú to študenti vo veku od 30 rokov, ktorí sa učili ruštinu, alebo dokonca maturovali z ruštiny zhruba pred dvadsiatimi rokmi. Žiadny iný cudzí jazyk sa neučili alebo sa mu nevenovali v takej miere, aby mohli pokračovať v štúdiu odborného jazyka. Treba priznať, že ruštinu volia ako „najľahšiu“ alternatívu, nevedomujúc si, že odborná ruština v oblasti bezpečnostno-právnej nie je o nič ľahšia ako angličtina alebo nemčina.

Pozitívne hodnotíme skutočnosť, že čoraz väčší počet študentov prichádza na akadémiu s veľmi dobre rozvinutými jazykovými kompetenciami, ktoré poskytujú výhodnú štartovaciu plochu na učenie sa odborného jazyka a odrážajú sa v dosahovaných výsledkoch.

⁹ CJ I – cudzí jazyk I je jazyk, ktorému sa študent venoval počas bakalárskeho štúdia.

¹⁰ CJ II – cudzí jazyk II je druhý cudzí jazyk, ktorý si študent volí a je možné študovať ho od začiatočnickeho stupňa.

Stále však existuje pomerne výrazný rozdiel medzi vstupnými jazykovými znalosťami civilnej mládeže a poslucháčmi – policajtmi.

Výučba poslucháčov externého štúdia A PZ má svoje špecifiká – prebieha na konzultačných sústredueniach, pričom však ťažisko ich cudzojazyčnej prípravy spočíva v samoštúdiu. Cieľom cvičení pri veľmi nízkej hodinovej dotácii na výučbu cudzích jazykov môže byť len obsahovo-metodické zameranie a usmernenie v ďalšom štúdiu. Takže ide skôr o učiteľovo riadenie poznávacieho procesu poslucháča než o vyučovanie v tradičnom ponímaní. Odborná pomoc učiteľa je nevyhnutná pri osvojovaní si odborného jazyka, pretože individuálne štúdium – najmä u študentov s nízkou úrovňou východiskových jazykových znalostí a zručností – je neúčinné, prípadne málo efektívne a náročné na čas.

Vzhľadom na rozsah výučby cudzích jazykov a na pomerne nízku hodinovú dotáciu, frekvenciu vyučovacích hodín na Akadémii PZ môžeme hovoriť o základoch odborného jazyka, ktoré si študenti môžu osvojiť, pričom si zároveň osvoja metódy a praktiky samostatného rozvíjania a rozširovania v budúcnosti. Podľa študijného odboru sa cudzí jazyk zameriava na oblasť výkonu policajných činností, základy právnickej terminológie súvisiacej s policajnými činnosťami a na oblasť verejnej správy. Príprava v odbornom jazyku sa v značnej miere orientuje na prácu s cudzojazyčným textom, zdokonaľovanie porozumenia, reprodukciu a interpretáciu získaných informácií, na ich analýzu a syntézu.

Ideálnym stavom, ktorý je cieľom vynaloženého úsilia a času učiteľa (a aj niektorých študentov), je schopnosť študenta vyjadrovať sa presne a kultivovane v cudzom jazyku, za predpokladu existujúcej schopnosti vyjadrovať sa takto v jazyku materinskom, na druhej strane prezentovať odborné poznatky a fakty, a to tak v písomnej, ako aj ústnej forme. Dostať sa do tohto ideálneho stavu je dlhodobý a náročný proces, vyžadujúci si neustále precvičovanie a rozvíjanie nadobudnutých zručností a schopností. Odmenou však bude možnosť čo najlepšieho pracovného uplatnenia a ďalší osobný, osobnostný a odborný rast.

Literatúra

- FAR, M. M. *On the relation between ESP and EGP: A General Perspective*. English for Specific Purposes World. [online]. Issue 17, Volume 7, 2008. [cit. 2008-08-31]. Dostupné na internete: <[http://esp-world.info/Articles_17/PDF/ On%20the% 20 Relationship% 20between %20ESP%20&%20EGP%20 \(Mohseni%20Far\).pdf](http://esp-world.info/Articles_17/PDF/On%20the%20Relationship%20between%20ESP%20&%20EGP%20(Mohseni%20Far).pdf)>. ISSN 1682-3257.
- HUTCHINSON, T., WATERS, A. *English for Specific Purposes*. Glasgow: Cambridge University Press, 1996. 183 s. ISBN 0 521-26732-3.
- LYSÁ, A. *Koľko rečí vieš – toľkokrát si človekom*. [online]. [cit. 2008-07-23]. Dostupné na internete: <<http://www.vspsv.cz/societas4/lysa.htm>>.
- NETIKŠIENÉ, N. *Teaching English for Specific Purposes*. In: Filologija. Edukologija. [online]. 2006, T. 14, Nr. 4. ISSN 1822-430X Dostupné na internete: <www.coactivity.vgtu.lt/upload/filosof_zurn/n_netiksiene_filologija_nr_4.pdf>. ISSN 1822-430X.

Key words: teaching foreign languages, foreign language for general purposes, foreign language for specific purposes, communication, language skills, communicative competence.

Summary

The article describes the new model of teaching foreign languages at the Academy of the Police Force in Bratislava which was influenced by several factors, such as changes in

the organisation of a university study, number of lessons, better language skills and competences of secondary-school graduates, etc. The previous system combining teaching foreign languages for general purposes and for specific purposes has been substituted by teaching exclusively foreign languages for specific purposes from the first term of Bachelor's study in both full-time and part time studies. The authors explain the notion of a foreign language for specific purposes and describe its practical application during English, German and Russian language lessons in both forms of study.

*mjr. PaedDr. Martina Binderová
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra jazykov
e-mail: martina.binderova@minv.sk*

*npor. Mgr. Jelena Ondrejkočiová
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra jazykov
e-mail: jelena.ondrejkočiová@minv.sk*

Recenzent: PhDr. Magdaléna Rosinová, Ph.D.